

УДК 327.7

Вплив глобалізації на реформування системи взаємовідносин у політиці соціального партнерства

А.А. ШУЛІКА

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ, Україна, E-mail: andddriy@rambler.ru

Авторське резюме

Суб'єктами соціального партнерства виступають наймані працівники, роботодавці та державні органи влади. Але система, яка вже тривалий час ефективно регулює соціально-трудова сферу в межах держави, на сьогоднішній день майже не має впливу на нову міжнародну систему економічних та соціально-трудова відносин. Тому зараз ми можемо спостерігати швидку модернізацію суб'єктів політики соціального партнерства, особливо організацій роботодавців та найманих працівників.

Найбільш інтенсивно розвиваються в сучасних умовах роботодавці та підприємці, які у більшості випадків і є причиною глобалізації економіки та соціальної сфери в світі. Крім того в сучасному світі простежується й тенденція до збільшення чисельності та впливу міжнародних неурядових організацій, зокрема профспілкових.

У сучасних умовах необхідним є посилення контролю за виконанням домовленостей, який має здійснюватися на основі врахування положень міжнародних угод і створення механізму оперативного реагування координації діяльності міждержавних органів, профспілок і об'єднань роботодавців.

Зокрема, сучасним напрямком діяльності Української держави спрямованим на розвиток глобального соціального партнерства є сприяння приєднанню суб'єктів господарювання до Глобального договору ООН, який є найбільшою в світі добровільною ініціативою бізнесу, агентств ООН, трудових, громадських організацій та державних органів у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Крім державних органів в Україні активним учасником процесу залучення до Глобального договору є Федерація роботодавців України.

Ключові слова: політика соціального партнерства, профспілка, глобальна профспілка, роботодавці, глобалізація, глобальне громадянське суспільство, держава.

The impact of globalization on the reform of the system of relations in politics of social partnership

A.A. SHULIKA

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine
E-mail: andddriy@rambler.ru

Abstract

The subjects of social partnership are the workers, employers and the state agencies. But a system that has long been effectively regulate social and labor issues within the country, today has almost no effect on the new international system of economic and industrial relations. So now we can see the modernization actors of social partnership policy, especially employers and workers.

The most intensively developed in the present conditions employers and entrepreneurs, which in most cases is the cause of the evolution of economic and social development in the world. Now there is a tendency to increase the number and impact of international non-governmental organizations, including trade unions.

In modern terms, it is necessary to strengthen control over the implementation of the agreements, which should be based on consideration of international agreements and establishing a mechanism to coordinate rapid response of international agencies, trade unions and employers associations.

The direction of the Ukrainian state promotes global social partnership is to promote businesses joining the UN Global Compact, which is the world's largest voluntary initiative of business, UN agencies, labor, civil society organizations and government in the area of corporate social responsibility. Federation of Employers of Ukraine is an active participant in the process of attracting the Global Compact.

Keywords: policy of social partnership, trade union, global trade union, employers, globalization, global civil society and the state.

Постановка проблеми. У сучасному світі глобалізація змінює кожен сферу суспільного життя. В економіці та суспільному житті така трансформація відбувається найбільш інтенсивно. Створення транснаціональних корпорацій, формування світових економічних ринків та інші глобалізаційні процеси приводять до виходу економічних проблем за рамки національної державної політики. Подібні тенденції спостерігаються також у соціальній та політичній сфері, які доволі тісним чином пов'язані з економічною політикою. Світовий досвід переконливо засвідчує, що проблеми економіки і суспільного життя, зокрема у сфері застосування найманої праці, вирішуються оптимально, якщо реалізується орієнтація не на конфронтацію, а на досягнення соціальної згоди, узгодження інтересів різних суспільних груп.

Аналіз досліджень і публікацій. Відомі дослідники О.Тулиця, В. Цвях, В. Михеев, Г.Семигіна, В.Скуратівський проаналізували сутність, зміст, принципи функціонування системи соціального партнерства та соціального діалогу.

Метою дослідження є аналіз політичних особливостей впливу глобалізаційних процесів на розвиток системи соціального партнерства в світі. До основних завдань статті відноситься: визначення змісту поняття глобальне соціальне партнерство, виокремлення основних характеристик розвитку системи соціального партнерства в сучасному світі, аналіз еволюції ролі суб'єктів соціального партнерства.

Виклад основного матеріалу. Політика соціального партнерства визначає базові засади ціннісних орієнтирів і політичних принципів побудови взаємовідносин між основними соціальними групами та їхніми політичними і гро-

мадськими організаціями у демократичному суспільстві. Суб'єктами соціального партнерства виступають наймані працівники, роботодавці та державні органи влади. В більшості розвинених країн світу функціонує система соціального партнерства, яка дозволяє мінімізувати конфронтацію між найманими працівниками та роботодавцями і створює дієвий механізм впливу для цих суб'єктів на прийняття політичних рішень та формування національної політики в державі.

Узгодження інтересів найманих працівників і власників капіталу у сфері соціально-трудова відносин здійснюється шляхом переговорів і завершується укладанням колективних договорів і угод. Крім того, система соціального партнерства реалізується через укладання угод на рівні суспільства загалом або на рівні окремих регіонів (вертикальна система договорів і угод). На рівні суспільства предметом переговорів стають основні напрями соціально-економічної політики держави, включаючи розробку показників соціального добробуту нації, системи соціальних гарантій для всіх прошарків населення, а також заходів із захисту інтересів суб'єктів соціально-трудова відносин. Відповідні угоди укладаються між організаціями, що представляють найманих працівників, об'єднаннями роботодавців і державою.

Основними формами соціального партнерства є: загальні консультації; колективні договори; складання договорів і угод; згоди на вищому рівні соціально-економічної політики; загальна розв'язка колективних трудових спорів, їх запобігання; організація примирних та арбітражних процедур; участь найманих працівників в управлінні виробництвом; участь представників сторін у роботі органів соціаль-

ного партнерства; загальне управління фондами соціального партнерства; участь найманих працівників у розподіленні доходів підприємства; розгляд претензій і розбіжностей, що виникли між сторонами; обмін інформацією; контроль за виконанням спільних домовленостей [7, с. 191].

Але система, яка вже тривалий час ефективно регулює соціально-трудова сферу в межах держави, на сьогоднішній день майже не має впливу на нову міжнародну систему економічних та соціально-трудова відносин. Тому зараз ми можемо спостерігати швидку модернізацію суб'єктів політики соціального партнерства, особливо роботодавців та найманих працівників або їхні представників.

Найбільш інтенсивно розвиваються в сучасних умовах роботодавці та підприємці, які у більшості випадків і є причиною глобалізації економіки та соціальної сфери в світі. До основних елементів глобального підприємницького середовища відносяться: політика провідних суб'єктів світової економіки (окремих країн, інтеграційних об'єднань, міжнародних організацій, ТНК); формальні (угоди СОТ, Кодекс ТНК, МСФЗ, ІСО та ін.) і неформальні (міжкультурна комунікація) норми, що регулюють переміщення товарів, послуг і факторів виробництва; механізми взаємодії влади й бізнесу, що базуються на нових інтеграційних формах.

Більшість учених виділяють наступні передумови формування глобального підприємницького середовища:

- виробничі, науково-технічні й технологічні, що відображаються, насамперед, у появі якісно нового покоління транспорту й зв'язку й різкому скороченні завдяки цьому транспортних, телекомунікаційних витрат, що полегшує глобальну інтеграцію національних ринків;

- економічні: наявність глобальних логістичних і виробничих мереж провідних ТНК; впровадження міжнародними економічними організаціями єдиних критеріїв макроекономічної політики, уніфікація вимог до якості продукції, технології й робочої сили; посилення тенденції до стандартизації в сфері технології, екології, бухгалтерської й статистичної звітності;

- організаційні, включаючи появу нових організаційних форм діяльності різних суб'єктів економіки, а також підвищення ролі таких міжнародних організацій, як ООН, Світовий банк, СОТ у досягненні прозорості економік країн світу, забезпеченні доступу до інформації й подоланні національних бар'єрів у веденні бізнесу;

- інформаційні, обумовлені появою й розвитком принципово нових систем одержання, передачі й обробки інформації, що забезпечують обслуговування глобальних мереж, що поєднують фінансові й товарні ринки та ринки ноу-хау;

- соціальні й культурні, що полягають, насамперед, у подоланні бар'єрів в освітній і культурній сферах завдяки розвитку дистанційного навчання, культурних обмінів і формуванню

глобальної свідомості, що вимагає знаходження компромісних рішень [1, с. 99].

Крім активного формування та розвитку міжнародних підприємницьких організацій та асоціацій, в сучасному світі простежується й тенденція до збільшення чисельності та впливу великою кількістю міжнародних неурядових організацій. Постійно зростаюча роль таких асоціацій на формування міжнародної та національної політики окремих держав, а також збільшення кількості членів цих організацій, дозволило багатьом вченим сформулювати концепцію глобального громадянського суспільства.

На жаль, сьогодні можна казати, що професійні спілки, які є суб'єктами соціального партнерства, не досить охоче йдуть до створення великої кількості міжнародних організацій. Хоча однією із значних подій є створення в липні 2008 року трансатлантичного альянсу – глобальної профспілки Workers Uniting, яка постала в результаті злиття найбільшої британської профспілки Unite (Єдність) і американсько-канадської United Steelworkers union (USW – Об'єднана профспілка сталеливарної промисловості – «Об'єднані сталеливарники»). Ця глобальна профспілка представляє інтереси близько 3 млн. робітників різних галузей промисловості Великобританії, Ірландії, США, Канади та Карибських островів. Крім цього, у червні 2012 року створена глобальна профспілка IndustriALL, яка об'єднала членські організації колишніх глобальних профспілкових федерацій: Міжнародної федерації металістів (IMF), Міжнародної федерації профспілок працівників хімічної і гірничодобувної промисловості, енергетики та інших галузей (ICEM) і Міжнародної федерації робітників текстильної та легкої промисловості (ITGLWF). Вона представляє інтереси 50 млн. працівників широкого діапазону галузей – нафтогазовидобувної, гірничодобувної, аерокосмічної промисловості, текстильної, швейної, виробництва будівельних матеріалів, екологічних послуг тощо – у 140 країнах світу [2].

Профспілки активно співпрацюють між собою не тільки в межах однієї держави, а й на міжнародному рівні, проводячи спільні кампанії, проявляючи солідарність в окремих питаннях соціально-трудова сфери. Найбільш яскравим прикладом тому є щорічне проведення Міжнародною конфедерацією профспілок (ITUC) 7 жовтня Всесвітнього дня дій за гідну працю (починаючи з 2008 року).

Все ж таки у всьому світі під впливом процесів глобалізації, створення транснаціональних компаній, посилення експлуатації трудящих профспілковий рух, незважаючи на зниження його чисельності та падіння престижу, прагне до консолідації за допомогою об'єднання різних профспілкових організацій.

Всі ці та багато інших факторів призвели до того, що деякі дослідники наголошують, що

в сучасному світі виникла система глобального соціального партнерства.

Реалізація завдань глобального соціального партнерства повинна базуватися на принципах: універсальності; соціальної справедливості; трипартизму (поєднання розробки, прийняття міжнародних норм і контролю за їх виконанням); поетапного фінансування цілей розвитку в інтересах всіх учасників процесу [4, с. 179].

Така увага до проблем формування соціального партнерства на глобальному рівні обумовлюється тим фактом, що без соціального партнерства в умовах посилення глобалізаційних процесів і розвитку соціального діалогу неможливе збереження стабільності в міжнародному суспільстві. Головною функцією системи глобального соціального партнерства є забезпечення соціально-економічної стійкості суспільства, у тому числі і міжнародного, на принципах рівності, соціальної справедливості громадянського суспільства в умовах глобалізації і необхідності пошуку нових форм і механізмів узгодження, координації, спільних дій всіх суб'єктів міжнародної діяльності [4, с. 178].

Глобальне соціальне партнерство – це система взаємовідносин у соціально-трудої сфері між суб'єктами міжнародної економіки з приводу реалізації соціальних, економічних та політичних інтересів всіх суб'єктів політики соціального партнерства на глобальному рівні з метою збереження соц. та політ. стабільності в світі.

Вихід економічних, соціальних та політичних проблем за рамки національної державної політики спричинений створенням транснаціональних корпорацій, створенням світових економічних ринків, формуванням глобального громадянського суспільства та інших процесів спричинених глобалізацією.

В основу глобального соціального партнерства необхідно покласти такі завдання:

- зниження рівня бідності;
- підвищення якості освіти;
- забезпечення охорони здоров'я;
- розвиток партнерських відносин між суб'єктами;
- здійснення контролю за виконанням угод [4, с. 179].

Глобальне соціальне партнерство виступає як система колективних відносин між суб'єктами міжнародної економіки з приводу реалізації соціально-економічних інтересів щодо зменшення рівня бідності як механізм, що сприяє підвищенню ефективності економіки, подоланню соціальних конфліктів шляхом колективних переговорів, консультацій, ратифікації угод, надання допомоги тощо [4, с. 178].

Розвиваючи систему партнерських відносин, держава повинна сприяти впровадженню норм міжнародного права. Так, держава повинна сприяти приєднанню суб'єктів господарювання до Глобального договору ООН.

Глобальний Договір є ініціативою, спрямованою на сприяння соціальної відповідальності бізнесу та підтримку вирішення підприємницькими колами проблем глобалізації й створення більш стабільної та всеохоплюючої економіки і відстоює принципи соціальної відповідальності бізнесу, спрямовані на досягнення цілей ООН у чотирьох основних сферах, зокрема: прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища та боротьби з корупцією.

Члени мережі Глобального Договору мають впроваджувати 10 універсальних принципів:

1. Ділові кола мають поважати та дотримуватись підходів щодо захисту міжнародно визнаних прав людини.

2. Ділові кола не повинні брати участь у порушенні прав людини.

3. Ділові кола мають підтримувати принцип свободи асоціацій та визнавати право на колективний договір.

4. Ділові кола мають підтримувати ліквідацію всіх форм примусової та обов'язкової праці.

5. Ділові кола мають підтримувати ліквідацію дитячої праці.

6. Ділові кола мають підтримувати ліквідацію дискримінації під час прийому на роботу та в професійній діяльності.

7. Ділові кола мають підтримувати обережний підхід до екологічних завдань.

8. Ділові кола мають реалізовувати ініціативи щодо підтримки посилення екологічної відповідальності.

9. Ділові кола мають заохочувати розроблення та розповсюдження екологічно безпечних технологій.

10. Ділові кола мають боротися проти всіх видів корупції, включаючи здирицтво та хабарництво [5].

Для вдосконалення соціально-політичного механізму забезпечення реалізації основних форм узгодження інтересів та зменшення потенційного рівня конфліктності необхідна імплементація міжнародних стандартів у сфері охорони праці та промислової безпеки, впровадження прогресивного зарубіжного досвіду в діяльність вітчизняних підприємств, підвищення рівня соціальної відповідальності роботодавців і працівників.

Діяльність Міжнародної організації праці (МОП) має провідну роль у поширенні у світі універсальних вимог у сфері праці. МОП докладає значних зусиль на міжнародному рівні для підвищення безпеки праці, розробки нормативно-правової бази забезпечення здорових і безпечних умов праці, попередження професійних захворювань та виробничого травматизму, удосконалення статистики праці [3, с. 228].

Утворення МОП у 1919 р. було пов'язано з формуванням нових систем узгодження інтересів праці та капіталу, тобто органів представництва інтересів роботодавців та найманих працівників. Однією з головних форм реалізації

такої системи узгодження інтересів стала система соціального партнерства. Її запровадження перш за все полягало в тому, що вона стала основою державної політики всіх розвинених країн світу. МОП дозволяє сформувати унікальну для сучасного світу систему взаємовідносин засновану на принципі тристоронньої взаємодії державних органів влади, представників роботодавців та найманих працівників. Кодекси та Угоди допомагають регулювати систему взаємовідносин у політиці соціального партнерства на міжнародному (глобальному) рівні.

Висновки. Таким чином, розвиток глобальних акторів системи соціального партнерства приводить до того, що система соціально-трудо-вих відносин виходить за межі окремої держави. В сучасному світі відносини на суб'єкти соціального партнерства має визначальний вплив глобалізація, що несе потенційні загрози економічному, соціальному та політичному розвитку національної держави.

Система соціального партнерства в умовах глобалізації політичної, соціальної та економічної сфери знаходиться на етапі значної модернізації на міжнародному рівні

Спостерігаються також значні зміни у її функціонуванні: зменшується роль національних бізнес-асоціацій і зростає – великих компаній; підвищується роль посередників ко-

мунікації між державою та бізнесом (зокрема консалтингових агенцій); діяльність транснаціональних корпорацій поширюється за межі своєї офіційної юрисдикції; переміщується узгодження інтересів агентів ринку з політико-владними інститутами на наднаціональний та регіональний рівні; посилюються позиції громадських рухів і організацій, у тому числі й міжнародних, і зменшується вплив профспілок; зазнає змін держава як інститут, встановлюються її нові форми [6, с. 185].

Перспективними напрямками розвитку політики соціального партнерства є вдосконалення механізмів партнерської взаємодії і механізмів узгодження позицій основних партнерів, тобто профспілок, роботодавців та держави. Цей процес удосконалення механізмів досягнення згоди має здійснюватися шляхом поглиблених консультацій, а також висунення пропозицій щодо вдосконалення шляхів вираження інтересів суб'єктів тристороннього партнерства на міжнародному рівні.

Також у сучасних умовах необхідним є посилення контролю за виконанням домовленостей, який має здійснюватися на основі урахування положень міжнародних угод і створення механізму оперативного реагування координації діяльності міждержавних органів, профспілок та об'єднань роботодавців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андреева Е.Л. Глобализация и значение экспорта для экономики страны [Текст] / Е.Л. Андреева // Мировая экономика: проблемы и перспективы: Сб. науч. тр. – Засти: Изд-во Урал. гос. экон. ун-та, 2004. – Вып. 1. – С. 98-102.
2. Гончарова І. В. Вплив сучасних тенденцій розвитку профспілкового руху на реалізацію принципів соціального партнерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soskin.info/userfiles/file/2012/EC_7-8_2012/.
3. Дорош О. В. Соціально-економічний механізм забезпечення гідної праці в Україні [Текст] / О. В. Дорош // Бізнес Інформ. – 2014. – №5. – С. 226-231.
4. Кундиревич В. П. Глобальне соціальне партнерство як новий формат інституційної взаємодії в глобальних умовах розвитку [Текст] / В. П. Кундиревич // Вісник Львівської комерційної академії – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 38. – с. 179 – 182.
5. Процюк С. Л. Соціальне партнерство як механізм соціального захисту зайнятого населення [Електронний ресурс] / С. Л. Процюк // Публічне адміністрування: теорія та практика Вип. 1 (3) - 2010 - Режим доступу: <http://128-56.dbuara.dp.ua/zbirnik/2010-01>
6. Сало І. С. Неокорпоративізм у світі, що глобалізується: основні тенденції змін [Текст] / І. С. Сало // Стратегічні пріоритети. - № 3 (24), 2012. - с. 181-186.
7. Шерепера І.А. Досвід європейських країн у розвитку соціального партнерства України [Електронний ресурс] / І.А. Шерепера, Г.А. Смоквіна, // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 4 (9). – С. 189-194. – Режим доступу: <http://www.economics.opu.ua/2013/n4.html>

Стаття надійшла до редакції 26.03.2015

REFERENCES:

1. *Andreeva E.L.* Globalizatsiya i znachenie eksporta dlya ekonomiki strany (Globalization and the value of exports for the country's economy). *Mirovaya ekonomika: problemy i perspektivy: Sb. nauch. tr. – Zaisti: Izd-vo Ural. gos. ekon. un-ta*, 2004. – Vyip. 1. – P. 98-102.
2. *Goncharova I. V.* Vplyv suchasny`x tendencij rozvy`tku profspilkovogo ruxu na realizaciyu pry`ncy`piv social`nogo partnerstva (The impact of current trends in the trade union movement in the implementation of the principles of social partnership). – Mode of access: http://soskin.info/userfiles/file/2012/EC_7-8_2012/.
3. *Dorosh O. V.* Social`no-ekonomichny`j mexanizm zabezpechennya gidnoyi praci v Ukraini (Socio-economic mechanism of decent work in Ukraine). *Biznes Inform.* – 2014. – №5. – С. 226-231.
4. *Kundy`revy`ch V. P.* Global`ne social`ne partnerstvo yak novy`j format insty`tucijnoyi vzayemodiyi v

global'ny`x umovax rozvy`tku (Global social partnership as a new format of institutional interaction in terms of global development). *Visny`k L`vivs`koyi komercijnoyi akademiyi – L`viv: Vy`davny`cztvo L`vivs`koyi komercijnoyi akademiyi*, 2011. – Vy`p. 38. – p. 179 – 182.

5. *Procyuk S. L.* Social`ne partnerstvo yak mexanizm social`nogo zaxy`stu zajnyatogo naseleण्या (Social partnership as a mechanism of social protection of the employed population). *Publichne administruvannya: teoriya ta prakty`ka* Vy`p. 1 (3) - 2010 - Mode of access: <http://128-56.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2010-01>

6. *Salo I. S.* Neokorporaty`vizm u sviti, shho globalizuyet`sya: osnovni tendenciyi zmin (Neo corporatism in a globalizing world: key trends). *Strategichni priory`tety`*. - № 3 (24), 2012. - p. 181-186.

7. *Sherepera I.A.* Dosvid yevropejs`ky`x krayin u rozvy`tku social`nogo partnerstva Ukrayiny` (European experience of social partnership in Ukraine). *Ekonomika: realiyi chasu. Naukovy`j zhurnal*. – 2013. – № 4 (9). – P. 189-194. – Mode of access: <http://www.economics.opu.ua/2013/n4.html>

Шуліка Андрій Андрійович – кандидат політичних наук, доцент
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72
E-mail: andddriy@rambler.ru

Shulika Andriy Andriyovych – PhD in political science, associate professor
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin Av., Dnipropetrovsk, 49010, Ukraine
E-mail: andddriy@rambler.ru